

*Pred kakšnimi petindvajsetimi leti, še v prejšnjem tisočletju, ampak že v naši Republiki Sloveniji, me je neko sončno sobotno popoldne obiskalo pet učiteljic, ki so v okviru Projekta Tempus iz vsebine Zemlja in vesolje izdelale seminarske naloge. Naloge so mi v pogled in oceno prinesle kar na dom in še prošnjo za odgovore na nekaj vprašanj v zvezi s poučevanjem astronomskih vsebin v prvi triadi osnovne šole. Vse naloge so bile odlično narejene. Odgovore na zastavljena vprašanja pa smo tudi rešili.*

*Velik strah med mitološkimi bitji na  
zvezdnem nebu je vzbujal Škorpion.  
V peto je pičil najbolj spretnega  
lovca Oriona, ki je potem umrl.  
Na smrt je prestrašil tudi Fetona,  
ki je preplašen spustil vajeti iz rok.  
Sončni voz se je razletel in  
Feton se je smrtno ponesrečil,  
ko je goreč kot svetel utrinek  
padel z neba v reko Eridan.*

## **Kviz**

### **iz poznavanja nebesnih mitov, ki opisujejo ozvezdja**

Ker so se učiteljice prvič srečale s strokovno razlago, kako bi v šoli poučevale na novo vpeljano vsebino *Zemlja in vesolje*, in bile tudi navdušene nad miti (pravljicami) o ozvezdjih, vedele pa so, da jih tudi jaz pišem, so mi predlagale, da bi naredili kviz ali kratko tekmovanje o poznavanju nebesnih mitov iz starogrškega bajeslovja. Ugotavljali bi, kateri miti in ozvezdja so med seboj povezani. Kviz naj bi trajal eno šolsko uro. Pristal sem. Dogovorile so se, da vsaka učiteljica pripravi (postavi) sedem vprašanj (7 kratkih stavkov) iz različnih nebesnih mitov (bajeslovnih zgodb), ostale pa ugibajo, za kateri mit in ozvezdje gre pri vsakem vprašanju, katero ozvezdje opisuje določen mit. Iz enega stavka je bilo treba ugotoviti mit in njemu pripadajoče ozvezdje, na primer: Neviden se je tiho približal Meduzi in ji z mečem bliskovito odsekal glavo; → mit o junaku Perzeju → ozvezdje Perzej, ali: Zaradi kačjega pika mu je umrla ljubljena žena Evridika; → mit o Orfeju in Evridiki → ozvezdje Lira, ali: Ko je Ariadna še spala, je nehvaležni in nezvesti Tezej s tovariši brez nje odplul v Atene. → mit o junaku Tezeju (ali tudi mit o princesi Ariadni) → ozvezdje Venec (Severna krona). Prav dobro smo se zabavali in se hkrati tudi nekoliko učili. Moram priznati, da so učiteljice zelo dobro poznale mitološke zgodbe glavnih ozvezdij.

Na to srečanje z učiteljicami sem že zdavnaj pozabil. Zdaj pa sem se spomnil in se odločil, da sestavim podoben kviz z 51. vprašanji, da se preskusite, kako poznate zgodbe o ozvezdijih iz grškega bajeslovnega sveta in katera ozvezdja so povezana z določenimi miti ali obratno. Ozvezdje je vedno na nebu, ozvezdju pripadajoči mit pa je ali pa ga ni. Na vprašanja poskusite odgovoriti tako, da najprej navedete mit (če obstaja), nato pa ozvezdje, ki ga mit opisuje. Sicer navedete le ozvezdje.

Vprašanja: (en stavek)

1. Z verigami so jo prikovali na skalnato pečino in prepustili, da jo požre plavajoča pošast.
2. Dvorni astronom ji je svetoval, naj se svečano zaobljubi, da žrtvuje nekaj, kar ji je najdragocenejše.
3. Zevs, spremenjen v čudovito lepega snežno belega bika, je prišel z gore Olimp naravnost na cvetoči travnik, kjer se je sprehajala lepa deklica Evropa.
4. Na ladjin kljun je boginja Atena pritrdila kos hrastovega lesa, ki je imel čarobno moč, da je lahko govoril in tako opozarjal mornarje na nevarnosti.
5. Arion si je nadel najlepše oblačilo, se povzpел na krov ladje in pred mornarji zapel presunljivo žalostno.
6. Demetra je prosila vrhovnega in vsemogočnega boga Zevsa, naj ji pomaga, da dobi nazaj hčer, ki ji jo je ugrabil Had.
7. Ta dva brata - dvojčka sta bila neločljiva in ljubeča prijatelja.
8. Enajsto in verjetno eno najtežjih opravil je bilo, da je moral iti dol v podzemlje in nazaj na zemljo pripeljati pošastnega triglavega psa Kerberja.
9. Postal je čudežni zdravilec, ki je obljubil, da bo človeštvu omogočil nesmrtnost, kot jo imajo bogovi.
10. Lepa etiopska kraljica si je preveč domišljala, da je najlepša na svetu.
11. Njegovo podobo za ozvezdje so izbrali zato, ker je ta žival najbolj znana po svojih plezalskih sposobnostih.
12. Feton se je brezupno trudil, da bi očetove konje umiril.
13. Heraklej ga je zgrabil za vrat, ga dvignil v zrak in ga s svojimi izjemno močnimi rokami zadavil, junaški boj pa je trajal celih trideset dni, tj. čas, v katerem se Sonce navidezno zadržuje v tem ozvezdju.
14. Njegovo čudovito brenkanje na liro in petje je omehčalo celo kamnito srce vladarja podzemskega sveta, Hada.
15. Prometeja je rešil trpljenja šele veliki junak Heraklej, ki je s puščico iz svojega loka ubil nenasitnega jastreba, ki je vsako noč kljuval Prometejeva jetra.
16. Imela je nenavadno sposobnost, da je nobena žival ni mogla ujeti.
17. Na zvezdno nebo naj bi bil postavljen z nalogo, da budno pazi na Velikega medveda, da ne zaide iz smeri pri neprestanem kroženju okrog Severnice.
18. Volarju pomagata čuvati Velikega medveda, da ne skrene s poti.

19. Arkad, Zevsov sin, je hotel ustreliti medvedko, svojo začarano mater, Zevs pa je to preprečil in še njega spremenil v medveda.

20. Manjši od dveh priljubljenih lovskih psov, ki sta bila Orionova zvesta spremljevalca na zemlji in po njegovi smrti tudi na nebu.

21. Najljubša Zevsova ptica, ki je sedela ob Zevsovem tronu in mu pomagala vladati nad zemljo in nebom.

22. Največji lovec vseh časov v bujni grški mitologiji, ki ga spremljata zvesta lovska psa.

23. Verjetno je našel svoje mesto med zvezdami tudi zato, ker ga je tja postavil sam bog Zevs v zahvalo, ker je rešil otroka Helo in Friksa.

24. Po opravljeni nalogi je odletel na goro Olimp in tam postal najpriljubljenejši Zevsov konj.

25. Ko je tako letel nad deželo, kjer sta vladala kralj Kefej in kraljica Kasiopeja, je ob morski obali opazil na skalnati pečini z verigami prikovano lepo kraljevo hčer Andromedo in jo takoj rešil okov (dve možnosti).

26. Boginja Hera mu je na vse mogoče načine oteževala življenje, tudi tako, da je nadenj poslala nevarno žival s kleščama, a jo je veliki junak kar pohodil in zdrobil do smrti (dve možnosti).

27. Da bi ušla strašnemu stoglavemu Tifonu, sta se boginja lepote in ljubezni Afrodita in njen sin Eros potopila globoko v reko in se med seboj povezala z dolgo vrvjo.

28. Spominja na konja z dolgim zavitim rogom, ki raste iz sredine njegove glave in štrli daleč naprej.

29. Nemočen in prestrašen se je ponižno potuhnil ob lovčevih nogah.

30. Pravijo, da je pametni Hiron celo izdelal ozvezdje kot spomin nase.

31. Dneve in dneve je prežal nanj in nekega jutra mu je uspelo, nepremagljivega lovca je smrtno pičil v peto (skoraj dve možnosti).

32. Z mečem in skodelicama naj bi ljudem tehtala pravico.

33. In lepoticu Kalisto je boginja Hera spremenila v nagnusno medvedko v poduk drugim deklicam, če se bodo pustile, tako kot se je Kalisto, zapeljati njenemu možu.

34. Nekoč je Prokridi prišlo na uho, da v gozdu Kefal kliče neko Nefelo.

35. Kot darilo je dobil čarobno kopje, ki nikdar ne zgreši, in silno zvestega lovskega psa Lelapsa, ki mu nobena žival ne uide, čim jo zavoha.

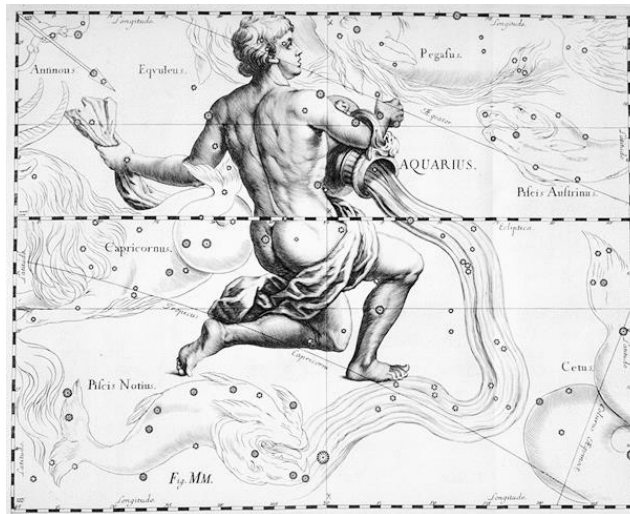
36. Za poročno darilo ji je bog Dioniz podaril zlat venček oziroma zlato krono s sedmimi svetlečimi diamanti.

37. Živela je v nekem močvirju v Grčiji in imela devet nevarnih strupenih kačastih ali zmajskih glav.

38. In Zevs je naravnost z njive mladeniča, še medtem ko je oral, z voli in plugom vred, ponesel visoko nad zemljo in ga postavil na nebo med zvezde.

39. Hčer Hipodamijo je obljubil tistemu snubcu, ki ga premaga v dirki na bojnem vozu.

40. Z glavno zvezdo tega ozvezdja je povezana zgodba, po kateri je bila koza Amalteja dojilja boga Zevsa v neki skalnati votlini na otoku Kreta.



41. Vesoljni potop sta preživela le tesalski kralj Devkalion in njegova žena Pira.

42. Boginja Hera ga je poslala varovat zlata jabolka na prelepem vrtu bogov na skrajnem zahodu sveta.

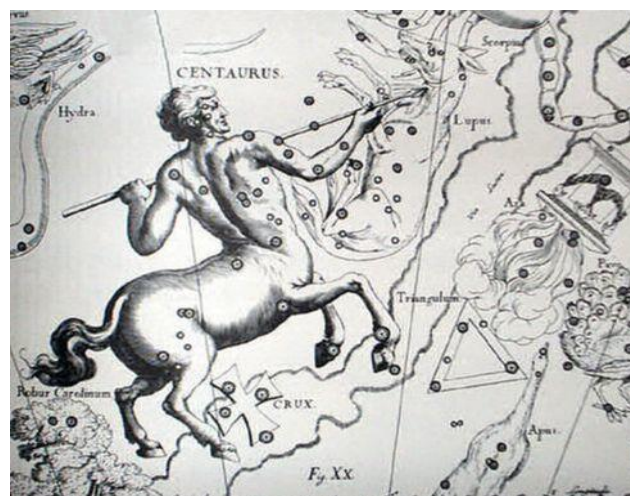
43. Slavni bel konj, ki je bil brat še slavnejšega krilatega konja Pegaza.

44. Heraklej jo je premagal tako, da je takoj, ko ji je osekal eno glavo, njen krvaveči vrat izžgal z gorečo baklo.

45. Starogrškemu kralju Akriziju so prerokovali, da ga bo ubil njegov vnuk, sin njegove hčerke.

46. Noč za nočjo jih je zalezoval, one pa so se ga bale in se zatele v varno zatočišče na Bikovem hrbtu.

47. V njem ležijo Rimščice.



48. V ozvezdju je upodobljeno nenavadno čudno mitološko bitje, štirinožec - polčlovek in polkonj.

49. Da bi podaljšal življenje svojemu ljubljenu vladarju, je sam sebe žrtvoval, utopil se je v reki Nil.

50. Sončno kočijo pa je spet poprijel bog Helij in jo mirno in varno pripeljal do zahoda.

51. Ta, na zvezdno nebo postavljena riba, naj bi ovekovečevala tisto ribo, ki naj bi po bajeslovni zgodbi pred utopitvijo rešila egipčansko boginjo plodnosti, Izido.

Veliko užitka in veselja pri reševanju!

*Kranj – Zlato Polje, 3. julij 2018*

*Majo Prosen*